

זה הספר נקרא כפי המשנה יומא פרק ו' ועוד, ורבי חנינא בן גמליאל סומא דל"ו חומש הפקודים. וכל"כ בה"א. ונרשם בדעת רבותינו ענין שני הפקודים שבזה הספר. יותר משאר דברים שמוחזקים בזה הספר. כמו המרגלים וברכת בלעם ועוד הרבה. משום דעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם מאז שהגיעו לארץ ישראל. מן הדרך שהלכו במדבר. שבמדבר היו מתנהגים במדת תפארת שהלך לימין משה שהוא לגמרי למעלה מהליכות הטבע. ובארץ ישראל הלכו בדרך הטבע כסתרי השגחה מלכות שמים ב"ה. וזה השני התחיל עולם במדבר בשנת הארבעים כמו שביארנו בפרשת חקת. על פי זה השני נעשו מלחמות ישראל עם הכנעני ועם סיחון בדרך הטבע. וגם הכמטה לא ה' עוד ביד משה תמיד אלא לעת הצורך לפי ההכרח כמו שביארנו שם. וע"ז השני המצוין בזה הספר אמרו חז"ל בבראשית רבה פ"ג ויבדל אלהים בין האור ובין החושך זה ספר במדבר שהוא מכריז בין יוצאי מצרים ובין באי הארץ. דבהליכות יוצאי מצרים היה אור השגחה ה' מופיע לעין כל, שהוא כבוד ה' ותכלית הבריה. משא"כ בהליכות באי הארץ ה' ההשגחה מכוסה. ורק המביט בעין יפה ה' מרגיש בה כמו ההולך בחשכת לילה. או רק לפרקים ה' נרגש ההשגחה לעין כל. כמו אור הכרך המאיר חשכת לילה.

אכן עיקר התפרש הזה ה' ניכר בשני הפקודים שהיו שני ענינים שיום בחומר המעשה. ונשתנו בצורת המעשה לפי הליכות ישראל. משום הכי בפעם הראשונה ה' על פי סדר הרגלים מוד' רוחות כמרכבה לשכינה. והי' אפרים ראש הדגל וקודם למנשה. ולא כן בפקודי פרשת פינחס בשנת הארבעים. כמש"כ בפנים ב' כ'. ועוד בפקודי פרשת במדבר היו הראשים מוכרחים להיות מאותו השבט. ולא כן ה' בפקודי פרשת פינחס כמש"כ בפנים א' מקרא ב'. משה' רשום זה הענין מאוד. עד שראו חז"ל לקרוא שם להספר חומש הפקודים.

הנהגות המצוות

ויקח יוסף את שנייהם י י
את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין י
ישראל ויגש אליו י וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים י
והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה י
הבכור:

ידיו כי מנשה הבכור. הוא מיותר, שהרי ידענו מענין הפרשה כי מנשה הבכור, אבל יש צוה עומק וכוונה, דבאמת לא היה ליעקב לשלל את ידיו, אלא להפוך את מעמד בנינים, אבל כאשר מנשה הבכור, מש"ה היה מכוין שיעמוד מנשה לרגל הימני של יעקב ואפרים לרגל השמאל, ורק את ידיו שכל שיהיה להיפקד, וטעמו של דבר שאע"ג שהקדים יעקב את אפרים לפני מנשה, ומש"ה היה צמדבר ראש הדגל, מכ"מ צפקודי דפ' פינחס היה להיפקד, ולא עוד אלא אפי' צפקודי דפ' צמדבר כתוב בכל הדגלים והחומים עליו, משא"כ צמנשה כתיב ועליו מטה מנשה, כל זה צא ללמדנו שלא היה אפרים קודם למנשה אלא צענינים רוחנים, מה שלמעלה מהליכות עולם הטבע, אבל בהליכות עולם היה מנשה קודם וגדול מאפרים, מש"ה צמנין הראשון צהר חורב שהיה שכנית עולם על ראשם, וכל ההנהגה היתה למעלה מן הטבע היה אפרים קודם, אבל צפקודי דערצות מואב צניקתם לחרץ שהיה כמעט בהליכות הטבע כמצבאר להלן וצפ' צמדבר ודברים, מש"ה היה מנשה קודם, וע' מש"כ צפ' צמדבר צמנו ועליו מטה מנשה, וזה הגיע משום דבהליכות הטבע מעלת הצורה מסוגלת הרבה כמש"כ לעיל כ"ז י"ט. והנה היד משמשת את הראש והדעת, והרגל משמשת הליכות הגוף לפי טבעו, ומש"ה אמרו חז"ל צמליצתם עירובין ד"ע צ' יורש כרעא דאצוה, פי' הרגל טבע אצו שמהלך מעצמו צלי מהצצה ושכל, מש"ה רצה יעקב אשר מנשה יעמוד לרגלו הימנית, ושכל את ידיו להיות אפרים אך לידו הימנית, וע"ע צמנוך מקרא כ', וזה שפי' הכתוב הטעם, פי' מנשה הבכור: כרצ"כ (ס"ט)

וידבר יהוה אלי משה לאמר: לא אלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות: לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו וכן נחלתו: אך בגורל תחלק את הארץ לשמות משותפות ונחלו: על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט: כרצ"כ פנחס

וידבר יהוה אלי משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם: מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבתיו הוא: כרצ"כ פנחס

ויאמר יהוה אלי משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל מן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם כל יצא צבא בישראל: וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערב מואב על ירדן ורחו לאמר: מן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים: כרצ"כ פנחס

בא לו כהן גדול לקרות אם רצה לקרות בבגדי כהן קורא ואם לאו קורא באצמלית לבן משרו יחון הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומקבל (ג) וקורא (א) אהרי מות ואך בעשור וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה ומברך עליה שמנה ברכות כרצ"כ פנחס

ובעשור לחדש השביעי הזה מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם כל מלאכה לא תעשו: והקרבנתם עלה ליהוה ריח ניחח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם יהיו לכם: כרצ"כ פנחס

לב לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש מאות: לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה מנשה שנים ושלושים אלף ומאתים: כרצ"כ פנחס

בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים: בני מנשה למכיר משפחת המכיר ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת הגלעדי: אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק משפחת אהרן: ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת השכמי: ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי: וצלפחד בן זפרי לא יהיו לו בנים כי אם בנות ושם בנות צלפחד מלכה ונעה וזלה מלכה ותרצה: אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלף ושבע מאות: לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת הבכרי לתוך משפחת התמני: ואלה בני שותלח לערן משפחת הערני: אלה משפחת בני אפרים לפקדיהם שנים ושלושים אלף וחמש מאות אלה בני יוסף למשפחתם: כרצ"כ פנחס

(כט) בני מנשה, כל השבטים נמנו כאן אחר הסדר שנמנו בפרשת במדבר חוץ ממנשה ואפרים שכאן הקדים מנשה לאפרים, לפי³¹ שמספר משפחותיו עדפו על משפחות אפרים, ובמדבר סיני עודפות משפחותיו של אפרים על משפחות מנשה, לכך הקדים להלן³² אפרים למנשה, ועוד שאפרים ראש דגל ובאותו פרק התחילו סדר דגלים לכך הקדימו, אבל כאן שנמנו בשביל חלוקת הארץ הקדים מנשה לאפרים, לפי שחצי שבטו לקחו נחלתם תחילה בעבר הירדן. יחצוני (ס"א)

מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד: וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור: וצבאו ופקדיהם שנים ושלושים אלף ומאתים: ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן אבידן כרצ"כ פנחס

(נד) לרב תרבה נחלתו, לשבט שהיה מרובה באוכלוסין נתנו חלק רב, ואף על פי שלא היו החלקים שווים, שהרי הכל לפי ריבוי השבט חילקו החלקים, לא עשו אלא על ידי גורל, והגורל היה על פי רוח הקודש, כמו שמפורש בבבא בתרא³⁷: אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים, ואומר ברוח הקודש: אם שבט פלוני עולה, תחום פלוני עולה עמו, והשבטים היו כתובים בשנים עשר פתקין, וי"ב גבולין בי"ב פתקין, ובללום בקלפי, והנשיא מכניס ידו לתוכו ונוטל שני פתקין, עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו, והגורל³⁸ עצמו היה צווח ואומר: אני הגורל עליתי לגבול פלוני, לשבט פלוני, שנאמר: על פי הגורל (להלן פסוק נו).

כ"ג ט"ז

ועוד אפשר לומר כי לכונה אחרת קבעתו תורה עשירי, כלומר דבור אחרון, מפני שהוא שקול כנגד כל הדברות, שכל מי שלא נזהר מן החמדה, לסוף הוא נכשל ועובר על כולם, שמתוך החמדה יבא לידי גנבה, וכשיתבעוהו לדין יכפור וישבע לשקר, ולפעמים שיגנוב בשבת.

לדין כ"ג
כ"ג הקלמה עיקר גמולתו

והענין כמ"ש הגר"א ז"ל בביאוריו על סני דבי אתונא, כי הראשונים אף שעברו עבירות החמורות מפני תוקף יצרם, אבל בשורש האמונה שהוא הבטחון היו חזקים. כמ"ש ביומא שם רשעים היו אלא שתלו במהונם בהקב"ה, שמעלת הבטחון על כולם והיו מעשיהם הטובים טמונים ומעשיהם הרעים גלויים כי לבם היה טוב ורחמנא לבא בעי, וכמ"ש (סנהדרין ד' ק"ו) רבותא למבעי בעי בשני דר"י בו' ע"ש. אבל כמ"ש הוא להיפך שמעשיהם הטובים היה בגלוי אבל לבם לא היה נכון בשלימות הבטחון, ולא נאמנה את רוחם במדת ההסתפקות. כמ"ש כל מי שיש לו מה שיאכל היום ואומר מה נאכל למחר ה"ו מקטני אמנה (סוטה מ"ח) שזה הי' סיבת הקנאה והשנאה שהיתה בהם שהוא מחוסר בטחון.

אמנה נחלתה
לכבוד איוולת

כ"ג ט"ז (ק"ב)

אמר רבי יהודה סאה ביהודה שיהו חמיש סאין בגליל ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל ולא נתחלקה אלא באורים ותומים שנאמר על פי הגורל הא כיצד כאלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו והיה מכויין ברוח הקודש ואומר וכולן עולה תחום עמו עולה עמו מרפ בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עמו והורר וכמין ברוח הקודש ואומר נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו מרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי מרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן כל שבט ושבט

אולם עדיין אינו מחזור, למה נקיט לזבולון ונפתלי דוקא, ולא שבטים אחרים. ונראה, עפ"י הגמ' במגילה דף ו' ע"א: וזבולון מתרעם על מדותיו הוה, שנא' זבולון עם חרף נפשו למות, מה טעם, משום דנפתלי על מרומי שדה, אמר זבולון לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, לאחיי נתת להם שדות וכרמים, ולי נתת הרים וגבעות, לאחיי נתת להם ארצות, ולי נתת ימים ונהרות, אמר לו, כולן צריכין לך ע"י חלזון וכו' עיי"ש. והוה שמדיגש ר' יהודה, דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל, ולא נתחלקה הארץ אלא בגורל ואורים ותומים, ולא בהסכמת יהושע וזקני העדה, ואשר לפיכך עלה גורל זבולון בתחום עכו, לעומת גורל נפתלי בתחום גינוסר, כי רק עפ"י רוח הקודש נתחמו תחומים אלו, ומשפטי ה' אמונה, כי אעפ"י שנתן לזבולון הרים וגבעות ימים ונהרות, שוה חלקו לחלק נפתלי אחיו, מפני שכולם צריכים לזבולון בשביל חלזון.

וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבוננו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו זבולון צריכין לך ע"י חלזון שנאמר [עצום הר יקראו] ושפוני טמוני חול

ע"י חלזון (וי)

וזבולון עם חרף וגו' כו'. דלפי פסוקו שמשבח בזבולון שחרף נפשו למות במלחמה ונפתלי על לרומי שדה לא ידענו מה שבו ומי"ה דכחו ביה דצלותה מלחמה שרלו בני זבולון את נחלת בני נפתלי כי שם נקבלו כדכתיב ויזעק צרק את זבולון ואת נפתלי קדשה שהיא נחלת נפתלי כנה שחמר נקדש נפתלי וע"י שרלו בני זבולון את נחלת נפתלי שהיה על מרומי שדה מקום שדות וכרמים חרף הוא נפשו למות על רוע ננזלו שנפל צגוללו ימים והרים וגבעות שחינו מקום שדות וכרמים:

מכאן ט"ז ט"ז

א במחון והסתפקות. המה כללים לכל המדות טובות. והם היפך תאוה וחמדה (ח) ועיקר הכל הוא הבטחון (ג) ומי שהוא מחוסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו (דברים ל"ב ב'): **ב כלל** העבירות והחטאים באים מחמדה כמ"ש כי לא תחמוד כולל כל הדברות וכל התורה. והסתפקות שהיא ההיפוך הוא יסוד של כל התורה. והוא אמונה שלמה שלא לדאוג דאגת מחר. ומי שלבו טוב במדת הבטחון אע"פ שעובר עבירות חמורות. הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון שעיי"ז בא לידי קנאז ושנאה. אע"פ שעוסק בתורה ובג"ח שב"ז אינו אלא לעשות לו שם (ג):

אין טמנה - זבולון
פ"ב